

# Žena v borbi in obnovi

Glasilo Antifašistične slovansko-italijanske ženske zveze za Vzhodno primorsko okrožje

Leto I. ★ Štev. 6.

Ajdovščina, 2. maja 1946.

## Dom Tomšiča v Šempetru na Krasu

Ničesar nimam, in vendar mislim:  
»Vse, o vse bi vam moral dati!«  
Srečko Kosovel.

Blizu Snežnika, sredi trde kraške zemlje, živijo naši otroci. Nekateri so še čisto, čisto majhni, in vendar tudi njim ni vojna prihranila svojih grozot.

To so sinovi naših padlih borcev in umrlih internirancev. Okupator jim je uničil družine in dom, domovine jim pa ni mogel uničiti. Domovina je ostala in ostalo je primorsko ljudstvo, neomajno v svojih pravih zahtevah, in veliko v svoji ljubezni. To ljubezen občutijo posebno naše sirote. Vsi se jih spominjajo s svojimi darili: vojnska, delavstva, žene in mladina.

N prosilavi 4. obletnice smrti narodnega heroja Toneta Tomšiča je bila v domu spominska svečanost, katere so se udeležili poleg prebivalcev iz Šempetra in okoliskih vasi tudi zastopniki civilne oblasti in množičnih organizacij vseh okrajev Vzhodno-primorskega okrožja. Ob tej priliki smo ponovno videli, kako se primorsko ljudstvo oddoljuje tistim, ki so za našo svobodo darovali svoje najdražje. Od posameznih okrajev so gojenci prejeli sledeča darila:

Delavci ovarne vezanih plošč, St. Peter (za nakup čevljev) 10.000 Lir. AFŽ St. Peter (za otroški fond) 1.000 Lir. Odbor AFŽ Palčje (za otroški fond) 208 Lir. Okraj Gragar 31 parov copat, 11 parov nogavic — 3.500 Lir. Poverjeništvu RKS, Ajdovščina, opremo za ambulanto. Odsek za soc. skrb-

stvo in zdravstvo pri Pov. PNOO 40 miz in klopi za učilnice. Okrožni odbor ZMJK 156 knjig. Kino »Zel. dom«, St. Peter 1.200 Lir. Okrajni AFŽ, Idrija eno harmoniko. AFŽ Plavljje pri Miljah 110 kg črešenj. Zel. enotni sindikati, Postojna 3.000 Lir. Mestni AFŽ Postojna 1.000 Lir. Organizacije vasi Palčje 500 Lir. Organizacije vasi Drskovče 1.000 Lir. AFŽ Ostrožno Brdo 80 kom. jajc, 15 kg kruha. Pionirji vasi Trnje 13 kg fižola, 20 kom. jajc. AFŽ Zagorje 2 kg moke, 700 Lir. 70 kom. jajc, 8 kg fižola. AFŽ Bač — Knežak 1 kg slaščic, 3 zdravniške halje, 4 pare copat, 50 lepopsnih vzevkov. RKS Postojna 1 paket igrač. Okrajni AFŽ, Postojna 1.000 Lir. Pionirji iz Postojne 16 kom. perila, 12 knjig, 6 svinčnikov, 3 radirke, 3 peresnike, 10 travkov za lase, 1 kg graha, nekaj moke in piškotov. Orehek Vas 365 Lir, 15 kom. jajc, 1.000 Lir. Kal vas 360 Lir, 50 kom. jajc, 1 konzervo, 7 kom. obleke. Okraj Idrija 12 parov copat, 27 parov nogavic, 86 kom. obleke. Okraj Vipava 50 kg črešenj, Okrajni SIAU, Koper 150 kg črešenj, 50 kg svežega graha. Lesna industrija, Postojna 4 otroške postelje, 1.000 Lir. Udruženje trgovcev in gostilničarjev, Idrija 13.870 Lir. — Okrajna gospodarska zadruga Idrija 6.000 Lir. ZMJK Veliko Ubelsko 250 Lir.

S temi prisrčnimi darovi, za katere so naši gojenci vsem darovalcem globoko hvaležni, dokazuje naše primorsko ljudstvo, da sledi s polnim razumevanjem klicu »Slava padlim borcem, njihovim otrokom vsa naša skrb in ljubezen!«

## Iz pisem gojencev Tomšičevega doma

Ob priliki četrte obletnice smrti narodnega heroja Toneta Tomšiča so gojenci doma, ki nosi njegovo ime, poklonili tovarišici Vidi Tomšičevi, predsedniku kontrolne komisije pri LRS, spominski album s pismi in sliko doma. Pisali so tudi sinu našega heroja, malemu Mišku Tomšič. Priobčujemo nekaj teh pisemc, ki so jih napisale male, okorne ročice.

Dragi Miško!

Na četrto obletnico smrti Tvojega velikega očka, narodnega heroja Toneta Tomšiča, Ti pošiljamo vsi gojenci njegovega doma, naše najtoplejše pozdrave, in ta mali spominček. Tudi mi smo sirote in smo v tej vojni mnogo, mnogo pretrpeli. Sedaj smo pa srečni, bivamo v tej veliki in lepi hiši, imamo velik vrt, tri gugalnice in vrtiljak. Pridi nas enkrat obiskat, se boš z nami igral in boš videl, kako se imamo lepo. Kadar bomo veliki, bomo delali nove hiše in vlake, zato da bo domovina še lepša, in da ne bo žrtev Tvojega očka zaman.

★

...Ko so bili še fašisti in Nemci ter požigali domove in ubijali ljudi, sem se jih bal, grozno bal. Ko so mojo vas zažgali, sem skoraj zblaznel. Kaj ne bi, ko so mi pa tudi mojega ljubega atka vrgli v ogenj. Strašno je bilo, dosti jih je zgorelo, nekaj jih je ušlo, a druge so nas gnali v kasarno v Bistrico. Le par hiš je ostalo še pokoncu. In po teh hišah smo se stisnili, ko smo se vrnili. Da smo le doma bili. Najbolj sem pa doma sedaj v domu našega heroja Toneta Tomšiča, ker nas imajo vsi zelo radi, in se nitri ne spomnim na tiste strašne stvari.

Matko Rudolf.

★

Jaz sem doma iz Cerkna pri Idriji. Ko sem bila še majhna, sem bila zelo vesela in zadovoljna, ker sem bila zmerom pri mami. Moja mama me je lepo učila slovenski jezik, četudi fašisti tega niso dovolili. Ko so prišli prvič Nemci v našo vas, so

pobijali ljudi in požigali naše domove. Bombardirali so mnogo. Moja mama in moj očka sta od strahu obolela. Ko sem imela 11 let, mi je očka umrl, ko sem jih imela 12, pa še mama. Tako smo sedaj ostali sami: jaz, tri sestre in brat. Doma nismo mogli živeti, ni bilo hrane, ker so vse Nemci pokradli. Sedaj pa, ko so nas osvobodili, partizani, so nas dali v zavod, da se bomo kaj naučili. O mladinskem domu bi lahko mnogo pisala, ker je zelo lep. Imamo se dobro, hrane in obleke imamo dovolj in družbe tudi. Tovarišice pravijo, da bomo imeli mnogo lepih stvari, kadar bo naša domovina bolj bogata. Jaz jo ljubim, tudi če je uboga, ker je naša. Derlink Milica.

★

Jaz sem pa telesno zelo nesrečen, ker sem že tako mlad brez leve roke. Vendar se pa počutim tu v domu res kot doma. Nihče me ne zaničuje in radi se imamo med seboj. Staršev nimam, za brate ne vem, nikogar nimam. Zato so mi naše vzgojiteljice mamice, in sošolci bratje in sestre. V srcu gojim veliko spoštovanje do našega heroja Toneta Tomšiča in ostalih partizanov, ki so mi dali možnost imeti tako lep dom. Juntos Ivan.

★

Leta 1944 so nas začeli še beli preganjati. Tudi moj očka je bil eno leto pri partizanih. Drugi dan, ko je odšel očka k partizanom, so mojo mamico odpeljali v zapor. Tam je bila skoraj eno leto. Doma je ostala samo ena teta, ki je bila dobra z nami, tako kot moja mamica pa vendar ni bila. Ko se je mamica vrnila, je strašno pokalo okoli nas. Očka je bil komandir karavle, zato je imel vsak dan eno pot. Nato so ga izdali domači izdajalci. Neko jutro so ga ujeli in obesili. Potem so ga dobri ljudje odnesli na pokopališče v Ozeljan. Na očka se večkrat spominim, vendar imam v tem domu prav lepo življenje. Slava heroju Tonetu Tomšiču! Slava mojemu očku in vsem padlim partizanom! Karara Jelka.

## Idrijske žene obdarujejo naše sirote

Štiri leta so minula na dan 21. maja, odkar so fašistični zločinci ustrelili našega največjega heroja Toneta Tomšiča. V počastitev njegovemu spominu se je zbralo mnogo mladine in zastopnikov vseh organizacij pred dečjim domom »Toneta Tomšiča« v St. Petru na Krasu. Ob tej priliki so bili obdarovani otroci staršev, kateri so izgubili življenje ob nasilju fašističnih zločincev, ali pa so padli v borbi za svobodo. Da se vsaj nekoliko oddolžimo vsaj njihovim otrokom, so skoro vsi okrajni prispevali razna darila.

Tudi organizacija AFŽ je pri tem mnogo pomagala in zbrala res precej darov za te uboge malčke.

Idrijsko-cerklijski okraj je daroval lepo harmoniko v vrednosti 28.000 Lir, kate-

re so bili otroci nepopisno veseli. Tako se bodo vsaj katero uroco razveselili tudi obrazi, ki so izkusili že toliko gorja. Poleg tega so žene iz Spodnje Idrije darovale 150 kom. raznih oblek, spodnjega perila, nogavic in obutve.

Okrajna gospodarska zadruga je darovala 6.000 Lir in privatniki iz Idrije pa 13.870 Lir. Upamo, da s temi in drugimi darovi jim bo že nekoliko olajšano življenje. Naše žene in matere pa ne bodo pozabile nikoli teh malčkov in bodo naprej zbiralale razne stvari. — S tem bodo pokazale, kako ravno žene razumejo vse gorje, ki je bilo prizadejano staršem in otrokom teh žrtev. Vsem najpriskrnejša hvala!

Okrajni odbor AFŽ Idrija.

## Tekmovanje

S 25. majem se je pričelo novo trimesečno tekmovanje, ki bo trajalo do 25. avgusta. Našemu ljubljensmu maršalu Titu smo za njegov rojstni dan obljubili, da bomo napravili vse, da bomo to tekmovanje izvedli v najboljši meri zato, ker hočemo živeti v Jugoslaviji in hočemo čimprej obnoviti našo domovino na način, kot ostali narodi Jugoslavije.

V naši zadnji prilogi smo podale obračun našega dela v prvomajskem tekmovanju. Pregledale smo, koliko smo žene v tem tekmovanju napravile. Pri tem smo videle, da so se naše žene v precejšnji meri zavedale svoje dolžnosti. Ko smo ugotavljale naše uspehe, pa smo naletele tudi na številne pomanjkljivosti in napake. Ravno te izkušnje v prvomajskem tekmovanju pa nam bodo pomagale, da se bo novo tekmovanje tem boljše izvedlo.

V prvomajskem tekmovanju se je pokazalo posebno to, da niso vse žene aktivno sodelovale. Marsikatera zavedna in delovna tovarišica je rekla, raje sama več napravim kot bi prosila druge. To pa ni prav. Samo tako, če bomo res vse tekmovale, bomo dosegle uspehe, ki si jih vse želimo; prav vsaka naša žena pa želi, da čimprej obnovimo naše porušene domove, da čimprej dosežemo blagostanje in da se čimprej združimo z našo materjo Jugoslavijo.

V zadnjem tekmovanju so nekatere naše organizacije napravile načrte brez povezave z ostalimi množičnimi organizacijami in zato niso bili uspehi taki, kot bi lahko bili, če bi se vse množične organizacije vzajemno podpirale. Da bo delo v novem tekmovanju bolj načrtno, so bili postavljeni tekmovalni odbori, kjer so povezani zastopniki vseh množičnih organizacij. Zato so tudi vsa podjetja, obrati, ustanove, vasi, mesta in okrajni izdelali tekmovalne načrte za vse množične organizacije skupno, in v okviru tega načrta

naj naše ženske organizacije prevzamejo nase del celotnega načrta — v kolikor to dosedaj še niso torile. Pri tem pa ne smemo pozabiti, da tekmujemo tudi v utrjevanju naše organizacije, v politični in strokovni izobrazbi žena, kar bomo dosegli s študijem (študijski sestanki) in z raznimi strokovnimi tečaji (kot gospodinjski, šiviljski in drugi).

Kot v času setve, ko je bilo vse polje obdelano le na podlagi vzajemne pomoči kmetu, vas vasi, tako bodo naše žene tudi za košnjo, žetev in mlatenje največ napravile v organizaciji vzajemne pomoči, ker bodo le na ta način vsi poljski pridelki pravočasno pospravljeni. S tem v zvezi naj naše kmečke žene tekmujejo v odprodaji odviskov kmečkih pridelkov, da bomo tako zagotovili prehrano našim delavcem, da podpremo njihove napore za dvig in izboljšanje produkcije v naši industriji in obrti.

V času prvomajskega tekmovanja se je marsikje pogršilo v tem, da udarniško-prostovoljno delo ni bilo dobro organizirano in ni bilo zadosti pripravljeno. Zato bomo v bodoče za vsako akcijo prostovoljnega dela, tako na polju obnove ali kjerkoli prej napravili načrt, tako da bomo točno vedeli, kje in kaj bomo delali, koliko orodja, koliko materiala in koliko delovnih rok bomo za delo potrebovali, potem pa bomo vse to tudi pripravili in bomo tako dosegli res uspehe, ne pa da bomo samo govorili, koliko delovnih ur smo napravili, četudi bi bile te brez učinka zaradi preslabe priprave, pač pa koliko smo v teh delovnih urah res napravili.

Naše žene dobro vedo, da je za našo politično neodvisnost potrebno, da se v čim večji meri gospodarsko osamosvojimo; zato bomo z novim delovnim poletom v tem tekmovanju tudi vodile borbo proti vsem onim, ki jim dvig našega gospodarstva in zmaga delovnega ljudstva ni pri srcu in ki nas na naši poti, ko sledimo s svojim delom jugoslovanskim narodom, in v naših zahtevah ovirajo.

## Gospodinjski tečaj v Vrhpolju

Sredi prijaznega Vrhpolja se dviga čedna enonadstropna stavba, v ospredju zaščitená od močnejše lipe. Vse je v novem zelenju, vse v cvetju, sadno drevje bahato razkazuje svoje nove sadove. Vse je tako bujno — polno. Povsod vzdih zelenja, vonj cvetja, diš poslavljajoče se pomladi.

Tu v tem lepem kraju imajo naša dekleta svoj gospodinjsko-kuharski tečaj. Samo mlade, pridne, kmečke delavke so to, naše tovarišice, ki se učijo vsega, kar je vsaki pridni gospodinjini na deželi najbolj potrebno. Pri tem je poskrbljeno tudi za njihovo izobrazbo. Vse so morale pod nam sovražno fašistično oblastjo obiskovati fašistično ljudsko šolo, kjer niso slišale niti besedice v milem materinskem jeziku, kjer jim niso ničesar povedali o naši domači slovenski zgodovini. V tečaju se zato dekleta uče tudi slovenščine, pravilne pismene slovenščine. Sedaj prihajajo v tečaj slovenski učitelji bližnjih šol in jih uče glavnih pravil slovenske slovnice, pravilne izgovorjave in pisave, da bodo zmožne izobraževati se same naprej v svoji materinščini s čitanjem slovenskih pisateljev in pesnikov. Da spoznajo tudi našo domovino, našo lepo Slovenijo in vso bratsko Jugoslavijo in da dobe glavne pojme o mogočnem bratski Sovjetski Rusiji, ki je doprinesla v zadnji vojni največje žrtve za osvoboditev po fašizmu tlačnih narodov in tudi za našo osvoboditev, se tečajnice učijo tudi zemljepisja. Naša dekleta se v tem tečaju ne izobražujejo samo za dobre bodoče gospodinjice, ki bodo znale umno in vzorno gospodinjiti doma, v kuhinji, v hiši in napredno gospodariti na posestvu, temveč se tukaj izobražujejo tudi v političnem pogledu, da pridejo v življenje kot naše Slovenke, kot dekleta, ki se v polni meri zavedaajo svojih pravic, ki jih imajo kot matere družine, svojega ljudstva, države in človeške družbe sploh. Ta dekleta bodo prišla iz tega tečaja zgrajena, da bodo doma v domačih vaseh ne samo opora gospodarstva, temveč tudi močna opora in podpora ljudske oblasti. Usposobile se bodo za najširše razumevanje in reševanje gospodarskih vprašanj, za razumevanje najnujnejših potreb pri obnovi in izgradnji v vojni izropane in opustošene domovine. Te naše tečajnice se zavedajo (ali bolje: te naše mladenke iz gospodinjskih tečajev) svojih posebnih nalog, ki jih imajo kot zveste hčere našega Slovenskega Primorja. Povsod in vedno bodo budno stale na straži proti pojavom reakcije, borile se bodo proti vsakemu ostanku fašističnega duha. Naše tečajnice iz Vrhpolja se, kot vse zavedno primorsko ljudstvo, bore z neugnano borbenostjo

jo za priključitev celotne naše Primorske k Titovi Jugoslaviji!

Naše tečajnice imajo v Vrhpolju udoben dom, kjer se pod tovariškimi vodstvom upraviteljice učijo vsega za dom in družino. Vse je urejeno, skupna spalnica, skupna jedilnica, skupne učilnice, lep vrt, ki ga vse tečajnice skupno obdelujejo. Ta vzajemnost, ozka povezanost v vseh pogledih ima lep vzgojen pomen in namen, da bi se tečajnicam za vedno vcepil duh bratstva, ki naj veže vse poštene ljudi v eno samo veliko družino, v kateri ima vsak deloven član svoj pošten kos kruha. Dnevi so že dolgi, sonce stoji vsak dan višje na nebu, pomlad gre h koncu, poletje stopa bohotno v deželo, doba zorenja, ko bo sad na drevju postal vsak dan sočnejši in klas na njivi vsak dan bolj zlat. Naše tečajnice pojdejo domov med svoje družine, v svoje vasi. Naj jim ta sad, nauki, ki jim jih je vcepil tečaj, dobro dozore, da bo žetev obilna in zdrava. Naj bodo kakor zlato žitno zrnje, ki v plodno zemljo vrženo, požene večkrat sad tako, da bo vas, kamor se dekle iz našega tečaja vrne, imela koristi in da se bo dobrodelen in koristen vpliv naših tečajev poznal povsod, kjer bodo v družini in vasi delovale naše tovarišice - tečajnice.

★

## Ob odhodu primorske mladine na progo Brčko—Banoviči

Več kot dvajset let je primorska mladina odhajala v italijansko vojsko. Več kot dvajset let smo se primorske matere poslavljale od svojih otrok z dvojno bolečino v srcu. Težja od ločitve nam je bila zavest, da odhaja naša mladina v tujino, da se ji tam vsiljujejo toliko zasovražene fašistične ideje, da se jo sramoti in ponižuje.

Danes odhajate v osrčje svoje svobodne domovine, da s svojim delom zacelite njene rane in dvignete blagostanje. Danes nas ne moti ob slovesu ne navzočnost tujih orožnikov, ne strah pred nasiljem. Z veseljem gledamo vaše nasmejane obraze in poslušamo vašo pesem. Ko se boste vračali, bodo vaše mišice še krepkejšje in vaša politična in kulturna obzorja širša. V skupnem življenju in delu se boste telesno utrdili in vaš značaj se bo ojeklenil.

Primorski udarniki, pozdravljeni! Naše misli in naša ljubezen vas bodo spremljale v teh mesecih dela in naporov in veselile se bomo vaših uspehov.

Naj živi mladinska proga, kovačnica bratstva in enotnosti naših narodov!